د پښتو ژبې له پېژندل شوي لیکوال، تکړه ژورنالیست، ژباړونکي، نوښتګر کیسه لیکونکي او خوږ ژبي شاعر ښاغلي علم ګل سحر سره ادبي مرکه :

مرکه وال : انجنیرعبدالقادرمسعود

زموږ د لرغوني هیواد په هنري، ادبي او فرهنګي ډګر کې په تیره بیا د شعر په ګلبڼ کې رنګارنګ ګلونه ټوکیدلي او غوړیدلي دي. دوی په خپلو ښکلو او رنګینو اثارو کې زموږ د ملي ژوندانه په بیلابیلو برخو کې داسې انځورونه کښلي دي چې د ادب او فرهنګ مینه وال په لوستلو، لیدلو او اوریدلو یې ترېنه خوند اخلي.

د پښتو ادب په بڼ کې علم ګل سحر هغه تکړه لیکوال او نوښتګر شاعر دی، چې په اثارو کې یې د هنري، عاطفي، انساني مینې او ښکلاییز ذوق شتوالی او په

ادبي ، سياسي او ټولنيزو برخو کې يې انځورونه داسې کښلي دي چې په لوستلو يې د هر دردمن او با احساسه انسان په زړه کې د انساني او سپيڅلې مينې او معنوي غوښتنو ولولې راپاروي، او لوستونکي دې ته اړ باسي چې د خپل هيواد د لوړتيا او د ملي ګټو په ساتلو او ټينګولو او د خپلې ژبې او پښتو ادب د پرمختګ او پراختيا په لاره کې اغيزمن او ارزښتمن ګامونه پورته کړي.

ښاغلی علم ګل سحر د محمد سليم زوی دی چې پر (۱۳۴۲لمريز= ۱۹۶۳ زيږديز) کال کې د پکتيا ولايت د زرمت ولسوالۍ د اسلام خيلو په کلي کې دې نړۍ ته سترګې غړولې دي. لمړنۍ زده کړې يې د (زرملي باتو) ښونځي کې، ثانوي زده کړې يې د غزني د (شيخ عطار) په ليسه کې او لوړې زده کړې يې د کابل پوهنتون د ژبو او ادبياتو په پوهنځۍ کې سر ته رسولي دي.

رسمي، علمي او ټولنيزې چارې او دندې :

- د پوهني وزارت علمي غړی
- د سواد مجلې مرستيال
- د عرفان مجلې مرستيال او مسوول
- د کورنيو چارو وزارت کارکوونکی
- د بي بي سي راډيو ليکوال
- د ازادي راډيو ويناند او پروديوسر
- د لمر تلويزيون عمومي ايډيټور
- د قلم ادبي مجلې مسوول مدير
- د ولسمشر د ويناوو ليکوال
- د ولسمشر د دفتر د برنامو رياست د مکاتباتو او عامه اړيکو مسوول
- د ولسمشر د دفتر د برنامو رياست مرستيال

چاپ شوي اثار یې په لاندې ډول دي :

- د سپوږمۍ ښکالو دشعرونو ټولګه
- د لمر جنازه د شعرونو ټولګه
- د پاریال خوبونه د شعرونو ټولګه
- پاس سپوږمۍ ده، لاندې ته یې د شعرونو ټولګه
- ستوري دماشومانو لپاره د شعرونو ټولګه
- لاهم خارمه ستا لارې دشعرونو ټولګه
- زه یم تږی ته اوبه یې د شعرونو ټولګه
- مینه او وسواس د کیسوټولګه
- مینه او جګړه - (ناول)
- د انار تر ونې لاندې دتورنټو اوښکې - ناول (ژباړه)
- شیطا ن خراغ دطنزیه کیسو ټولګه
- چرګه او کوتره دماشومانو لپاره کیسې
- خاموش فیلیسوف د مقالو ټولګه
- د متلونو کیسې او نور معلومات - (فولکوریک اثر)
- د متلونو کیسې خبرې له خبرو پیدا کیږي

د یادونې وړ ګڼم د سحر صاحب په سلګونو مقالې د هیواد او بهرنیو مطبوعاتو له لارې خپرې شوي دي.

تر چاپ لاندې اثار :

- د عرفان مجلې تاریخچه او نیولیک تحقیقي اثر

- د دوندر ليوان – ناول (ژباړه)

ناچاپ اثار :

- د ښاپيرۍ په لټه د کيسو ټولګه

- خو ته مې ونه ليدې د شعرونو ټولګه

- کاروانونه د بکوا په دښت تيريږي د سندرو او نارو په اړه څيړنه

- ژوند په شيبو کې تحقيقي اثر

د ښاغلي علم ګل سحر ارزښتمن، ګټور علمي ، ادبي، تحقيقي او ژباړل شوي اثار زموږ د پښتو ژبې اوادبياتو د علمي کيدو په لور او د ده نه ستړيکيدونکې او تلپاتې هلې ځلې په دې برخه کې د خورا قدر او ستاينې وړ دي.

- زموږ د پښتو ژبې او ادب نامتو او پياوړی ليکوال، رسنوال او تکړه وينا وال استاد پوهاند دوکتور مجاور احمد زيار په خپله يوه ليکنه کې د ښاغلي علم ګل سحر په اړه داسي کښلي دي :

((.... څه پاسه درې لسيزې وړاندې زموږ د پوهې، فرهنګ او بيا شعر وادب په خزانزمولپې نارنجيستان کې داسي يو څو اورکي وزمه لنډې ګنډې شيبې راوتوکيدې چې د پيړيو پيريو نا غوړيدلې مرورې ګلغوټۍ يې پر خندا راوستې.

نارنجيستان په يو واريز ډول د رنګارنګ ګلانو کوربه شو او بې شميره خوږ غاړي چوني يې پر ځان رامات کړل...

علم ګل سحر د پوهې فرهنګ او شعرو ادب له هماغه ړومبني غورځنګ سره د راټوکيدلي ځوان پښت او بيا يې يو تاند و تنکی غورځاوڼ وو چې نوښتګرانه سياليو ديته راوڅکاوه ، له ادبپوهنځي را نښلولې شاعرانه مشقونه او ازميښتونه نور په کتابچو کې پريږدي او په ټوله مانا نوي لار و ليله پر مخ واخلي.

له نورو همزولو او هملارو سره د سیالۍ له لارې د ده چټک او پرلپسي پر مخیون، نه یوازې په لوړ استعداد او ډېر کارو زیار، بلکې تر هرڅه له مخه په دې کې نغښتې چې تر ځانګیزو زده کړو راروسته یې داسې کارو دندې ته مخه نه ده کړې چې کتاب وقلم یې له لاسه پرېوځي، یاپه نورو ټکو، د ادب و فرهنګ له اوېچې ووځي.

د ښوونې روزنې وزارت له خپرنې اورګان(عرفانه) رانیولې، تر بې بې سي راډیو او بیا د هیواد مشرۍ تر دوتره پورې رسنوالي او لیکوالي هغه څه دي چې له شعر وادب سره یو ټینګ اړاو تړاو لري. همدا چې یې له رسمي لیک لیکانۍ ځخه یوه ارامه سا هومره اخیستې، خپلو هستونو ته یې مخه کړې، هرو مرو یې یوڅه پیپلي او نا پیپلي د کاغذ او یا سولګر پر مخ کښلي او له مینه والو سره یې شریک کړي دي.

په ترڅ ترڅ کې یې شعري او داستاني پنځونې او ادبي ژباړې او ولسو نښیرونو ته رسولي او د چاپ په پساله پسوللي دي...))

سحر صاحب په خپلو ادبي پنځونو او شعرونو کې د مینې او محبت سوز او ګداز، خپل انساني پیغامونه، اندونه، ملي جذبات او رېښتیني احساسات ، کنایات، تشبیهات، استعارات او د شعري ترکیبونو اصطلاحات په شعري الفاظو کې په خوږه او شاعرانه ژبه په ډېر ښکلي او ظریفانه ډول انځور کړي دي. د ده شعري ژبه خوندوره، ساده، روانه، کره او معیاري ده.

- ښاغلی نظیف تکل چې زموږ دهیواد یو تکړه لیکوال او شاعر دی په خپله یوه لیکنه کې د سحر صاحب په اړه داسې کښلي دي :

((.... سحریو عاطفي اوصمیمي شاعر دی، شعر یې د شخصیت کټ مټ نماینده دی. او زما پخوانی یار دی.

ده د وطن ټولو ناخوالو ته اوږه ورکړه ، او ما ترې سترګې را پټې کړې.

ده کوڅه په کوڅه ، کور په کور جنګ ، نیول ، بندي کول ، په سرونو کې د میخونو ټکوهل او ډول ، ډول شکنجې په سترګو ولیدې او ما د مهاجرت درد په زړه تیر کړ.

دی د بچو د یوې مرۍ ډوډۍ په پیدا کولو پسې د کابل په وینو سرو کوڅو کې سرګردانه وګرځید، کله کله یې د خپل کار په بدل کې یو من غنم ماښام کور ته را وړه ، خو د بل وطن دال او چپاتیو ته یې زړه ښه نه کړ. او ما د مسکو په رینکونو (بازارونو) کې د خپلې ځوانۍ خولې توی کړې.

دغه ټولو سختیو او نا خوالو د سحر په ټولو هنري اثارو خپل اغیز پریښود، که یې شعرلولو کـه یې لنډې کیسې او ناول لولو ، په ټولو کې د جګړې ضد خبرې شته.

په ډیرو شعرونو او لنډو کیسو کې یې یو ډول مایوسي او بې وسي محسوسیږي. سحر د جګړې یوه غاړه هم تاید نه کړه ، یواځې د خپل قلم سره پاتې شو او تلپاتې هنري اثار یې وپنځول.

د ده د شعر روح او احساس عاطفي او صمیمي شو نـه انتقامي. او دې د سحر دهنري شخصیت اډانه جوړه کړه.

دی د افغان ادبي بهیر یو فعال اوهڅاند غړی دی او د میرمن بهیر په جوړیدا کې خویې هڅې د ډیرې ستاینې وړ دي.

زموږ د یوڅو تنو شاعرانو او لیکوالو اثار که ډیر لوستونکي ولري ، یو په کې سحر دی.

سحر یو عاطفي او صمیمي شاعر دی...))

ستاسو درنو ادب پالو او مینه والو پاملرنه د دغې تکړه شاعر د یو شمیر شعرونو څو بیلګو ته را اړوم :

توره شپه خوره کړي، شمعه پټه له پتنګه شي

کرکه زما زیاته نوره هم له دغه جنګه شي

تا تولې خبرې راته بیا په خندا وکړې خو

دغه راته وایه دسبا وعده به څنګه شي

ته خو ښه پوهیږې خو بیا هم د ناز خبرې کړې

دغسي نازو ته زما ژر حوصله تنګه شي

زه يې په زړه لاس کېږدم، د زړه درزا يې واورمه

هغه چې په ناز زما په غيږه کې راړنګه شي

ماته په يادګار د زلفو درې تارونه پرېږدي ځي

زړه نازړه غرمه چې مې روانه له پالنګه شي

ته به هم زاهده زور د مينې ته لاس پورته کړې

تاته په خندا که چيرې ښکلې غنمرنګه شي

ته به وايې دلته د انسان روح قبضه شوې ده

کله چې زموږ کلي محروم د ډول له ډنګه شي

او يا وايي :

نه

دا ته خوک يې؟

چې زما د تخييل کوڅو کې ګرځې

دا ته خوک يې چې پخپل سر ورته راغلې

او زما د ذهن خونه کې ديره شوې

دا ته څوک يې چې مې ستړي روح ته وايې :

- راشه راشه لږ مې سترګو کې دمه شه

دا ته خوک يې؟

دا ته خوک يې،

چې زما د شعور لاندې بڼ کې ګرځې

د ماضي له خاطرو مې کړې غلاګانې

دا ته څوک یې چې مې ځان پلو درکاږې

راته وایې چې وجود دې دی نیمګړی

راشه راشه چې نور نیم وجود دې زه یم

داچې ته یې، دا ته نه یې دا هم زه یم

زه دې روح یم، زه دې ژوند یم زه هرڅه یم

آی آی دا ته څوک یې؟

دا ته څوک یې چې د زړه کور کې دیره شوې

زما عقل دې په سترګو کې درواخیست

زما د ژبې زما د زړه اختیار دې واخیست

آی

دا ته ...دا...ته ... ته ته ته ...ت ت ت ت ....!!!؟

او یا وایي :

ستا له تلو وروسته

لکه مني کې دیوال وکړي درزونه

یا په دښته کې ولاړه سپیره خونه

د زاړه زیارت د خوار ملنګ کوډله

پرې رپیږي خیرې، خیرې بیرغونه

یا مین چې معشوقه چې ترې ژر جدا شي

ورته پاته یې د زلفو دری تارونه

له جګړې وروسته د کلي تنها ونه

چې رامات يې وي له ويرې ټول ښاخونه

يا وطن مې چې د روس له يرغل وروسته

په هرکلي يې پراته د وير ګرزونه

وران کابل د ټوپکيانو د وختونو

پرې واکمنې وي، څو ډلې تنظيمونه

د شهيد پلار چې په کړوپه ملا روان وي

د زوی غم يې ور وچ کړي اندامونه

ځوانه کونډه د خاوند قبر ته ناسته

پکې غواړي تللي ارمانونه

يا مرغه چې هيڅ الوت کولی نه شي

کوم ښکاري يې ورمات کړي وي وزرونه

ته ترې ولاړې زړه مې داسې نيمه خوا شو

ورته پاتې ستا د مينې څو يادونه

او يا وايي :

غزل

زړه مې له تا څخه راټول کړم، تاته بيرته راشي

لکه پتنګ د رڼايي ځلا ته بيرته راشي

ارمان مې ستا تر اننګو ورسي، بيرته راشي

لکه افغان پرمختګ وکړي، شاته بيرته راشي

آزادي نه غواړي پخپله ځان بندي کړي راشي

د ځنځیرونو، زولنو شرنګا ته بیرته راشي

د یتیم سر باندې لاس تیر کړه، په تندي یې ښکل کړه

که دغه کل له چا خپه شي، چاته بیرته راشي

ستا د وصال خیال وي سر زوری ماشوم هیڅ نه مني

چې نن یې و رتم خو بیا سبا ته بیرته راشي

ته دومره لیرې رانه ولاړې چې بیا هیڅ رانغلې

یاد دې له مانه شیبه ولاړ شي ماته بیرته راشي

او یا وایي :

غزل

څومره ډیر مې خپل جانان راباندې ګران دی

لکه ځان لکه ایمان رابـــاندې ګـــران دی

لکه خپلـه خــــــوږه ژبــه راتــه ګرانه

لکه ګران افغانستان رابــاندې ګــران دی

زه یـــــــو تـرې لاروی یمــه د مــینې

د رنــو اوبــو په شـــــان را باندې ګران دی

ماشومـتوب دی، هوسـیرِم یې ځـــلا ته

لکه سـتوری د اسمان را بـاندې ګـران دی

دوی حیران دي چې په تا ولې مـین یم

دا خو ځکه چې انسان رابـاندې ګـران دی

اویا وایي :

غزل

زمونږ وطن ته لوګي مخکې، رڼا وروسته راځي

اول ژړا وي فریادونه، خندا وروسته راځي

وسلې راولیږي او غلې راته ووایې چې :

د ډوډۍ غم مه کوئ، دغه سخا وروسته راځي

هغه سپوږمۍ ده، خو سپوږمۍ غونډې تنها نه راځي

تر مخ یې ډار د بیرته تلو وي او دا وروسته راځي

په کومو ګلو به ستا مینه ماتومه ګلې

سپرلي راځي، خو وایې ښکلې تر تا وروسته راځي

د تسبو لړ نه یوې ښکلې ته امیل جوړوي

لمونځ قضاء کیږي، نیت تړئ چې ملا وروسته راځي

یتیم ماښام پورې په خاورو کې لوبیږي وایي:

یوازې نه ځمه خپل کورته، بابا وروسته راځي

دوی وایي وکړئ ګوزاره له ښامارانو سره

ډیر زورور دي، کوه طور نه امساء وروسته راځي

او یا وایي :

ستا د ښکلا د خپلو لو هیله هم نه لرم

د خپلو سترګو د ساتلو هیله هم نه لرم

په ویدو سترګو دې زما زړه لکه خوب وړی دی

اوس مې د ما ت زړه د ژغور لو هیله هم نه لرم

چې ته رانه شې، تیارې راشي، نا امیده شمه

د بل څراغ د بلولو هیله هم نه لرم

که بې مقصده هر څوك زړه راوړي نو زړه ورکوم

داسې هم نه ده صرف د ښکلو هیله هم نه لرم

در تلای هم نه شم ، د ویلو جرات هم نه لرم

و الله چې ستا د هیرولو هیله هم نه لرم

او یا وایي :

ستا لپاره

له زړه مې ټولې کرکې وایستلې

اوس مې له ښکار ځینې توبه کړیده

اوس له کریزه بغدادۍ کوترې نه کټوم

او بس تمامه ورځ لګیا یم

په دامونو کې مرۍ پییمه

سپینو کوترو ته پایزیب جوړوم

او د بې موره وري له اوښکو نه شراب جوړوم

او په سخت زړو یې ارزانه پلورم

چې یې له زړونو کینې کډه وکړي

او یا وایي :

اوس له دوښمن نه کسات نه اخلمه

اوس دغومبسو کور په خته باندې نه پټوم

په مار د کاڼي ګذار وکړم

خو خطا يې ولم

بس هسې ځان ترې ژغورم

هغه هم هسې د رحمان د ياراني په خاطر

اوس له خوبونو مرور يم ټوله شپه په تلاوت تيروم

او د قران زرينو پاڼو کې يو نوم لټوم

او يا وايي :

اوس مې توپک پراوړه نشته

او له ميل نه يې شپيلۍ جوړه ده

پکې د مينې تراني غږوم

دا ټول د ستا لپاره

ځکه دوی وايي چې جنت کې حوري ستا غونډې دي

د ښاغلي علم ګل سحر د پوره پيژندګلوی لپاره، ما د ده سره يوه ادبي مرکه نيولې ده چې ستاسو ادب دوستانواو د شعر مينانو پام ورته را اړوم .

سحر صاحب اجازه راکړی خپل سلامونه او نيکې هيلې ستاسو درنه حضور ته وړاندی او خپلی پوښتنی پيل کړم.

ډيره مننه زه ستاسو په خدمت کې يم.

پوښتنه : سحر صاحب کوم احساس، شوق او مينې دې ته وهڅولئ، چې د خپلې ټولنې ليکوال او شاعر شوئ؟ کوم وخت مو په شعر ويلو پيل وکړ، هڅوونکې او لارښود مو څوک و ؟

ځواب : څه ووايم داسې ځانګړې مينه او علاقه چې زياتره شاعران يې يادونه کوي ما له شعر سره نه درلوده نه مې هم په دې برخه کې چندان استعداد درلود،

هسې خو هغه شعرونه چې د مکتب په کتابونو کې و لکه د نورو شاګردانو خوښيدل خو نه شم ويلای چې له کوچنيوالي مې ورسره مينه وه. بس لکه په ايرو کې چې انګار خښ وي او په يوه پوکي را برسيره شي او لمبې ترې جوړې شي زه خپله شاعري هم همداسې څه بللی شم. د (۱۳۶۲) لمريز کال د ميزان مياشت وه چې زه او زما يو بل ملګرى شهيد درمحمد خپلواک په پکتيا ولايت کې ماښام پخپله تياره جونګړه کې ناست و. د جګړو کلونه وو، ژوند تريخ و هغه ورځ مو هم په کوټه کې تياره وه فکر کوم څراغ تيل خلاص کړي و. موږ دواړو له ژونده سرټکاوه. خپلې خبرې مو موزنې کړې. خپلواک به يو بيت وايه ما به بل بشپړ کاوه. بيا به ما يو بيت ووايه خپلواک به بشپړ کړ. هماغه موزونې خبرې مو د کاغذ پرمخ وليکلې. فکر مو وکړ بس نو شاعران شوو. يو څو نور شعرونه مو هم په ګډه وليکل له هغه وروسته هر يوه ځانته کتابچه پيدا کړه او خپل شعرونه به مو پکې ليکل. داسې کوم خاص څوک نه و چې موږ و هڅوي بلکې هغه وخت شرايط داسې و چې شاعر ته به چا په درنه سترګه هم نه کتل. موږ هم ډيرو ته نه ويل چې شعر ليکو. خو هغو ته مو چې ويلي و تل به مو خپل شعرونه ورته لوستل چې پوهيدو رانه ښه په تکليف دي. خو موږ څه کړي وای بل مخاطب مو نه درلود.

د هماغه کال په پای کې زه او خپلواک کابل ته راغلو په کابل کې مو تکړه ليکوال او نقاد ښاغلی زرين انځور او ښه شاعر فاروق فردا وليدل. هغوی موږ تشويق کړو. دواړه يې د کابل راډيو د ځوانانو لپاره يوې ادبي خپرونې ته ور وپيژندلو چې مرکه ورسره وکړو. هغه خپرونه (ولولې) نوميدله چې په اوونۍ کې يو ځل په لس بجې خپريدله. دې مرکې موږ ډير زيات وهڅولو.

پوښتنه: ځينې ليکوال او شاعران وايي، چې شعر څلور توکه (فکر، احساس، تخيل او آهنګ) رانغاړي، خو پوهاند مجاور احمدزيار د يوه ژبپوهاند او ورسره ورسره د ادبپوهاند په توګه په خپل اثر ((پښتو بدلميچ- پښتو شعر څنګه جوړيږي؟)) کې دغه شميره پينځه ښوولې،((ژبه- آهنګ- احساس- انديشه- خيال)). تاسې په دې اړه څه ليد لرئ؟

ځواب : شعرته د طبيعي علومو غوندي يو هميشنی تعريف نه شو ټاکلی د وخت په تيريدو سره د شعر په اړه زموږ اندونو هم تغير کړی دی او په

راتلونکي کې به هم موږ د دا ډول بدلونونو شاهدان واوسو. کوم تعریف چې موږ یوه پیړۍ د مخه د شعر لپاره کاراوه نن ورځ هغه د شعر لپاره زاړه شوي دي. سبا هم ممکن همداسي وي. فکر، احساس، تخییل، ژبه او آهنګ د شعر مهم توکي دي. استاد زیار پخپل کتاب کې د شعر د نورو جوړونکو توکو تر څنګ په ژبني اړخ ټینګار کړی (لارنس پرین) لیکي :

(کولی شو شعر یو ډول ژبه وبولو چې تر عادي ژبې یې د پیغام د رسولو قدرت ډېر دی)

پوښتنه : اروابناد استاد ګل پاچا الفت چې د پښتو ادب په ډګر کې یو پیاوړي لیکوال، تکړه ادب پوه، لوی او نامتو شاعر و، د شعرپه اړه په خپله یوه لیکنه کې داسې وایي :

(.... شعر له زړه نه الهام اخلي اوله زړه سره کارلري .... عواطف اواحساسات چې د شاعرله زړه نه را نقل شي، شعرترې جوړشي اوپه زړونو اثرکوي .... شعرته د عواطفو او احساساتو د ظهور او د تجلیاتو کوه طور ویلی شو.)

((ګل پا چا الفت،غوره نثرونه ،۱۳۳۶ کال ،۵۶ مخ))

د استاد ګل پاچا الفت صاحب د دغو خبرو پر استناد تاسې په شعر کې خیالونه ، الهامونه، احساسات اوعاطفي انځورونه څه ډول ارزوئ؟

ځواب : استاد الفت لوی ادبپوه او هیومانیست شاعر و د شعر او ادب په اړه د هغه هره خبره ملغلره ده. استاد لکه څنګه چې پخپلو خوږو او تلپاتې شعرونو کې و، تل یې د شعر په هنري بڼکلا تاکید کړی دی لکه چې وایي(تاسې له شعر او شاعر نه علمي حقایق مه غواړئ، د شعر هدف حقیقت نه دی جمال دی)

تخییل د شعر اصلي او جوړونکی توکی دی ورسره فکر هم په شعر کې همدومره ارزښت لري. خیال، الهام احساسات او عواطف ټول ځانګړي بحث ته اړتیا لري چې ممکن د دې مرکې لمن ورته تنګه وي.

پوښتنه : ویل کیږي : اوسنی شعر د انځورونو شعر دی. تاسې د عیني او ذهني انځورونو په اړه څه لید لرئ، او دا راته وویاست، چې دا انځورونه د شاعر پر شاعرۍ څه اغیز لري؟.

ځواب : انځورونه په دوه ډوله تر اوسه راپېژندل شوي دي. لکه چې تاسې یادونه کړې ده عیني او ذهني انځورونه دي. که د یوه شعري انځور ټول توکي او د دغو توکیو ترمنځ اړیکې عیني وي او خپل منطقي عینیت ولري، عیني انځور دی او که د شعر د انځور د توکیو اړیکې داسې وي چې عینیت یې کمزوری وي او لوستونکی مجبوروي چې د خپل ذهني قوت په مرسته یې یو ځل بیا پخپل ذهن کې تصویر کړي، دهني انځور بللی شو. . .

شاعر د خپل هنري ځواک په مرسته کولی شي پر مادي شیانو سربېره غیر مادي شیان هم داسې انځور کړي چې د لوستونکي تخییل راوپښ کړي. فکر کوم هغه شعر چې له انځورونو څخه تش وي د شعر له ډلې راوتلی دی. انځور دی چې شعر ته هنري بڼکلا ورکوي. شاعر د کلماتو په وسیله او د تشبییې او استعارو په مرسته پخپل شعر کې موږ ته داسې انځورونه وړاندې کوي چې عادي خلک یې آن له درک څخه عاجز وي.

پوښتنه : آیا تاسو د شعر د لیکلو تر څنګ منثور آثار هم لیکلي دي او که نه، کمو لیکلي دي نو ستاسو په اند شعر د خلکو په راویښولو کې او د ملي احساساتو په ژوندي ساتلو کې زیات اغیز لري او که نثر؟

ځواب : ما د نثر په برخه کې هم کار کړی دی د (مینه او جګړه) په نوم مې یو ناول د (مینه او وسواس) په نوم مې د لنډو کیسو او (شیطان څراغ) په نوم د طنزیه کیسو ټولګه خپره شوې. د ماشومانو لپاره د کیسو یو کتاب او دولس نور کتابونه د فولکلوري څېړنو او نورو برخو کې چاپ شوي دي.

زموږ په ژبه کې د نظم په پرتله د نثر برخه خواره ده موږ ته په کار ده چې ډیر کار د نثر په برخه کې وکړو. تر کومه ځایه چې ستاسې په وینا د خلکو راویښولو خبره ده دواړه خپل خپل ځای لري. ممکن موږ یوه موضوع په شعر کې داسې بیان کړو چې په نثر کې ونه شوکولی هغه ډول یې ارایه کړو همدغسې برعکس. ما خوکاله یوازې شعر لیکه سوکه سوکه متوجه شوم چې

ډیرې خبرې شته چې د شعر چوکاټ ورته تنګ دی نو وروسته له هغه مې کیسو لیکلو ته هم مخه کړه.

پوښتنه : د کومو پخوانیو او معاصرو شاعرانو او لیکوالو آثار مو خوښیږي؟ هر شاعر اولیکوال د خپلو لیکنو او شعرونو لپاره ځانګړی سبک لري تاسې په شعر او شاعرۍ کې ځانته خپل سبک لرئ او که د کوم بل سبک پیروي کوئ؟

ځواب : په پخوانیو کې مې د خوشحال بابا او حمید شعرونه ډیر خوښیږي. اوسني خو نام خدا زیات دي نه شم کولی ووایم چې د پلاني ټوله شاعري مې خوښیږي. هر شاعر هم ښه شعرونه لري او هم داسې شعرونه لري چې په لوستلو نه ارزي. تاسې پوښتنه کړې ده کیدای شي د ډیرو دوستانو نومونه راڅخه هیر پاته شي. خو کولی شم ووایم د استاد محمد صدیق پسرلي، درویش دراني، کاروان، سعود، پروین ملال، شفیقي خپلواک، ومان نیازي، امین الله دوادزي، بهار ناصر او څو نورو شاعرانو ډیر شعرونه مې زړه ته لاره پیدا کوي. تر هغه ځایه چې د سبک خبره ده لوستونکي دې قضاوت وکړي ماته نه را معلومیږي.

پوښتنه : هر هنرمند په خپل هنري اثر کې کوشش کوي چې د مختلفو حوادثو او پیښنو په اړه خپل افکار، تصورات او خیالونه په ډیر عالي شکل ترسیم کړي ، خوله بده مرغه زموږ په هیواد کې یو شمیرشاعرانو، لیکوالو، سندرغاړو اوفرهنګیانو او داسې نورو برخلاف د خپلو اصلي دندو او اهدافوعمل کړئ دی اوعمل کوي، د بیلګې په توګه یو شمیر شاعران (مدح سرایي) کوي او شعرونه یې په شعارونو بدل شوي دي او د خپل حریف پرضد په خپلو آثارو کې یې ډیر حساسیت ښودلی دی او یا یې ښیي. مهرباني وکړی تاسو د یو ادبي او فرهنګي شخصیت په توګه په دې اړاو خپل نظر راته بیان کړئ؟

ځواب : په کار ده موږ شعر ته په درنه سترګه وګورو. د خپلو اهدافو لپاره یې وسیله ونه ګرځوو، د تعهد درونډ بار ور په اوږو نه کړو. (ادګارالن) وایي : که تصادف په پام کې ونه نیسو نوشعرله وظیفې یا حقیقت سره سروکارنه لري. هغوی چې غواړي پخپل شعر یو څوک خوشحاله کړي او بل وغندي له خپل هنر سره یې جفا کړې ده.

پوښتنه : ستاسو په اند سپین شعریا نوی او آزاد شعراو کلاسیک شعرڅه توپیر لري ؟ د لومړي ځل لپاره د نوي ، سپین یا آزاد شعر مفکوره څه وخت او د چا له خوا په پښتو ادب کې لاره موندلې ده ؟

ځواب : پخوا د شعر په تعریف کې یوازې وزن او قافیې ته ارزښت ورکول کیده او هغه منظوم کلام چې وزن به یې برابر و او قافیې به یې جوړې وې شعر بلل کیده. فکر،تخییل، استعارې او هنري او انځوریز بیان د شعر په رغوونکو توکو کې نه حسابیدل. زیاتره کلاسیکو شعرونو همدا بڼه لرله. خو اوس یو نسبتآ منل شوی تعریف ورته دا کارول کیږي **شعر په لنډه او اهنگینه ژبه د فکر او تخیل له عاطفي تړون څخه رغیدونکی شکل دی** سپین شعر په انګریزي ادب کې د ډرامو له پیله شروع کیږي هغه وخت به ډرامې په ستیج وړاندې کیدې او یوشمیر یې منظومې هم وې. په شرقی ادب کی ددې تاریخ ډیر وختي او مثالونه یې په ویدونو، مذهبي کتابونو په متونو کې موندل کیږی اومقفه او مسجع نثرونه ددې مثالونه دي ازاد شعر ځانته یو بیل قسم شاعري ده چی پیلوونکی یې یو فرانسوی شاعر بلل کیږي چې بیا وروسته آزاده شاعري په نوره اروپا کې خوره شوه بیا اردوادب ته را ګډه شوه په ایران کې نیما او نورو شاعرانو هم ورته کار وکړ ددغه ډولونو شعرونو ځینې بیلګې موږ په پښتو فولکوریکو سندرو او د نقلونو او اتڼ په نارو کې هم لیدلی شو.

پوښتنه : که چیرې د خوشال خان خټک او رحمان بابا شعرونه ته ځانګړې پاملرنه وکړو، ښایي د شعرونو ډیرې بیلګې او خواوې یې د جولې او منځپانګې له مخې توپیر، ونه لري خو څه داسې خواوې او ځیزونه هم شته، چې د دوی شعرونه سره بیلوي. تاسو په دې اړه څه لید لرئ؟

ځواب : که په لنډو ټکو کې یې ووایو د رحمان بابا شاعري تصوفي اړخ لري او د خوشحال بابا په شعرونو کې حماسه، انساني مینه، وطنپالنه او نور ټولنیز موضوعات پیاوړي دي.

پوښتنه : تاسې په شعر کې تاریخي اسطورې چې د یو ملت د افسانوي ژوند مفاهیم څرګندوي څه ډول ارزوئ؟ او دا راته ووياست چې د کومو شاعرانو په شعرونو کې د انساني او فطري اساطیرو مفاهیم خپل ځانګړې ځای موندلی دی؟

ځواب : ښه شعر د خپلې معلومې معنا ترڅنګ یوه بله معنا هم لرلی شي یا کله چې یوه شي ته اشاره کوي د سړي یوه بل څه ته هم ورپام کیږي که په شعر کې پخپل ځای د اسطورو ذکر وشي زما په باور د شعر د ښکلا په زیاتولو کې مرسته کوي. لوستونکی یوې بلې خواته بیولی شي او ډیر څه ورپه یادولی شي د لوستونکي ویده تخییل راویښولی شي. زموږ د یوشمیر اوسنیو شاعرانو په شعرونو کې همدا ځانګړتیا شته. د ارواښاد اسحاق ننګیال، علي ګل پیوند، کاروان صاحب، سعود، درویش، ومان نیازي، احمد تکل، لیوال، نظیف تکل او نورو په شعرونو کې اساطیرو ته ځای ځای اشارې شته.

پوښتنه : مهرباني وکړی د لنډیو په اړه خپل مالومات راسره شریک کړئ، او راته ووایاست لنډۍ چې د پښتو ژبې د ولسي سندرو ډیره مهمه او په زړه پورې برخه ده او هر پښتون ځلمی او هره پښتنه پیغله پرې پوهیږي، د ښکلا، راز او رمزونه یې په څه کې وینې؟

ځواب : په لنډیو ډیرې څیړنې ته اړتیا ده. د ښکلا په راز یې باید یو کتاب خبرې وشي. که په یوه جمله کې یې ووایم باید زیاته کړم چې ښکلا یې پخپل طبعي والي ده. یو وخت مې فکر کاوه چې د لنډیو د ښکلا راز به د هغو په موسیقي کې وي چې زیاتره وخت یکې توري او کلیمات تکراریږي او ښکلې موسیقي پیدا کوي لکه دا لنډۍ:

د ملکنډ د سر طوطي وای

په اور ستي وای تومتي نه وای میینه

په دې لنډۍ کې طوطي، ستي ، تهمتي د یاګانو تکرار د لنډۍ موسیقي شکلې کړې ده.

دا لنډۍ وګورئ: ته د یوې شوې زه د بل شوم

په ژرنده دل شوم ژوند مې تورې خاورې شونه

په دې لنډۍ کې هم د بل او دل د لامونو تکرار موسیقي خوږه کړې ده. دا لنډۍ مې د ادبیاتو په اتم جشن کې خو تنو لیکوالو ته وویله ټولو خوښه کړه ممکن د موسیقي او نوې موضوع په خاطر. دا لنډۍ هماغه شپه ما پخپله جوړه کړې وه

ما ویل که شاعرانو خوښه کړه پخپل هغه کتاب کې چې لنډۍ مې راټولې کړې شامله کړم. په هغه مازدیګر مې استاد اسدالله غضنفر ته هم دا لنډۍ وویله هغه وویل: ښه لنډۍ ده خو روشنفکري ده. زه پوه شوم چې په لنډیو کې لا ډیر څه شته چې موږ نه وربانديې پوهیږو.

که هرڅومره یې موسیقي د کلیماتو په زور ور ښکلې کړو چې خپله طبعي او ښکلې نه وي لنډۍ نه ده. ناوې ته سینګار کوي که ناوې ښکلې وي سینګار یې ښکلا لا زیاتوي که ښکلې نه وي سینګار یې که ظاهرآ ښکلې هم کړي ټول به وایي د پوډرو زور دی. نو د لنډیو په اړه زیاتړو څیړنو ته اړتیا ده.

پوښتنه : د متلونه په اړه چې ز موږ د پښتو ادب یوه بډایه زیرمه او شتمني ده څه لید لرئ، دا چې زیاتره شاعران په خپلو شعرونو کې د متلونو نه ګټه پورته کوي د دې اغیز او دلیل څه ډول څیړئ؟

ځواب : د متلونو د کیسو په اړه مې دوه کتابونه لیکلي او چاپ شوي دي اوس په یوه بل کتاب بوخت یم. زه فکر کوم ټول متلونه باید د کاڼي کرښې ونه بولو. له متلونو سره احترام امیز انتقادي برخورد ته ضرورت دی. ډیر متلونه شته چې اوس د کاڼي کرښې نه دي. څو نمونې به یې ووایم، ښه مه کړه بد نشته، سل دې ومره یو دې مه مره، تره که ښه وای خدری به ښه و، چې مور میره شي، پلار پلندر شي... او داسې نور چې په اړه یې څیړنه په کار ده. یو شمیر هغه شاعران یا کیدای شي ووایم ناظمان د خپل پیغام د ښه رسولو لپاره پخپلو شعرونو کې له متلونو ګټه پورته کوي که په هنري انداز وي نو اغیز به یې لا زیات وي.

پوښتنه : پښتو غزل چې زموږ د پښتو ادبیاتو یو غوریدلی ژانر او صنف دی، کولای شي چې د نوروژبو سره په ځانګړي توګه هغه وخت چې د موسیقې په پردو کې په ښکلي کمپوز کې زمزمه شي، سیالي وکړي، تاسو د پښتو غزلو اصالت او سنتي ځانګړتیاوې په څه کې وینئ؟

ځواب : پښتو یوه خوږه او سندریزه ژبه ده. د مینې ژبه ده غزل هم تر ډیره د مینې شعر دی. ممکن په نورو ژبو کې هم غزل خوندور وي خو په پښتو ژبه کې زیات په زړه پورې دی. اوس په غزل کې مختلفو موضوعاتو ته اشاره

کيږي د مينې ترخنګ ټولنيز پيغامونه هم ليږدوي. د غزل په برخه کې ډېرو وتليو شاعرانو خپل قلمونه ازمويلي او دغه صنف يې لا په زړه پورې کړی دی.

پوښتنه : دا څرګنده ده چې د هراثر کرکتنه او نقد ځانته خپل اصول او مقررات لري، تاسو زموږ د عصراوسنې کره کتنې څرنګه څيړئ، او دا راته ووایاست، چې ولې په هيواد کې د ننه او بهر د ادبي نقدونو په تړاو ادبي او فرهنګي مرکزونه چې هلته با صلاحيته ادبي او فرهنګي منتقدين او کره کتونکي موجود وي نه جوړيږي؟

ځواب : زه فکر کوم کره کتنه اوس تر ډيره زموږ په ادبي غونډو کې عامه شوې ده. په کابل کې د افغان ادبي بهير او ميرمن کلتوري – ټولنيز بهير په اوونيزو غونډو کې هره اونۍ د ليکوالو په اثارو کره کتنې کيږي همداسې په سيمه ايزو بهيرونو کې هم په هره غونډه کې تر مشاعرې دمخه کره کتنې کيږي. همداسې د ليکوالو په چاپ شويو اثارو کره کتنې ليکل کيږي.

په چاپ شويو اثارو چې کومې د مخکتنې غونډې کيږي په هغو کې هم د ستاينو تر څنګ نقدونه هم کيږي. که له پخوا سره يې پرتله کړو اوس زموږ د کره کتنې حالت ډېر ښه شوی دی.

پوښتنه : تاسو رياليزم، رومانيزم او سمبوليزم په ادبي ژانرونو کې او په ځانګړې توګه په شعر کې څرنګه څيړئ؟

ځواب : د اروابناد اسحاق ننګيال خبره به راواخلم چې يو وخت يې ويلي و، ښه شعر دې وي چې له هر ايزم څخه وي.

پوښتنه : ښاغلی صديق کاوون توفاني چې زموږ د هيواد يو مخکښ او نوښتګر شاعر، ادبي او فرهنګي شخصيت دی ، د استاد زيار د علمي او ادبي شخصيت په اړه په خپله يوه ليکنه کې داسې کښلي دي :

(.... زيار صيب د خپلو نورو سترو کارونو تر څنګ، د نويو ژبپوهنيزو او ادبپوهنيزو لارو چارو په دودونه کې خورا ډېر زيار ايستلی او له بې شميره ستونزو سره يې مبارزه کړې ده .

په اوسنۍ پښتو ژبه کې د ښاغلي ډاکتر زیار د قلم له برکته اوس اوس یو زیات شمیر داسې لغتونه او ګړنې استعمالیږي چې څو کاله مخکې چا اورېدلې هم نه وو او پر ځای یې د نورو ژبو له تورو او لغتونو څخه کار اخیستل کیده ...)

تاسې په پښتو ادب کې او په تیرا بیا په شعر کې د ژبې پوخوالي، سوچوالي، قوت او بیان، فصاحت او بلاغت، میړنتوب او حیا، دروندوالې او سپیڅلتیا څه ډول ارزوئ؟

ځواب : پوهاند استاد زیار او نورو مشرانو لیکوالو او استادانو زموږ شعر و ادب ته ډیر څه ورکړي دي چې باید ستاینه او قدرونه یې وشي. شاعر د معیاري او سوچه ژبې ایجادوونکی دی. ددې تر څنګ چې د شعر نورو نورمونو ته باید پام وکړي په کار ده د ژبې ښداینې ته هم توجه وکړي. ژبه له خپلو ویونکو پردۍ نه کړي او ژبني معیارونه تل په پام کې ونیسي.

پوښتنه : په هیواد کې د ننه او بهر په یو شمیر راډیویي او تیلویزوني خپرونو کې ادبي اوفرهنګي پروګرامونه او برنامې خپریږي، د دغو خپرونو په تړاو ستاسو لید څه دی؟

ځواب : په یو شمیر راډیوګانو او تلویزیونونو کې ادبي خپرونې خپریږي. خو په دې وروستیو کې یې په خصوصي تلویزیونونو کې برخه خواره شوې ده. اوس یوازنۍ ادبي خپرونه چې حساب پرې کیدای شي په ازادي راډیو کې د ازادي راډیویي مجلې فرهنګي خپرونه ده چې استاد اسدالله غضنفر یې چمتو کوي. په نورو رسنیو کې یې هم دا ډول خپروني شته چې پخپل ځای کې د ستاینې وړ دي.

خو موږ لکه څنګه چې اوس یوه سراسري د لیکوالو اتحادیه نه لرو همداسې د ژوندون او قلم په څیر ادبي مجلې او جریدې هم نه لرو چې دا یوه تشه ده.

پوښتنه : د کوزې پښتونخوا د شاعرانو او لیکوالو فعالیتونه، کارنامې، علمي او ادبي آثار څه ډول څیرئ ؟

ځواب : ما د پښتونخوا د ادبي فعالیتونو په اړه کومه ځانګړې څیړنه نه ده کړې خو لکه څنګه یې چې وینو او اورو هلته هم اوس همیشنۍ فعالې کلتوري ټولنې

منځ ته راغلي دي. په پښتونخوا کې هم لیکوال او شاعران ډیرې هڅې کوي موږ یې وخت په وخت د ښکلو ادبي او علمي اثارو د خپرولو شاهدان یو چې د ډیر قدر وړ دي. په کار ده د افغانستان او نورو پښتنو سیمو د لیکوالو ترمنځ فرهنګي اړیکې نورې هم پراخې شي. سره له دې چې افغان کلتوري ټولنو جرګې په دې برخه کې زیات فعالیتونه کړي دي خو لا هم ستونزې شته باید دغه اړیکې لا پراخې او بنسټیزې شي.

پوښتنه : ستاسو په اند په هیواد کې د ننه او بهر، ادبي ناستې، غونډې، ادبي او فرهنګي ټولنې د پښتو ادب د ودې، پراختیا او پرمختګ لپاره څه اغیز لري؟

ځواب : په هیواد کې دننه او بهر ادبي ټولنې زموږ د ژبې او ادب په پرمختیا او پراختیا کې زیات رول لري. یو وخت چې دا ټولنې نه وې او هر څه د دولت په انحصار کې و په دې برخه کې کوم د کتنې وړ پرمختګ هم نه تر سترګو کیده. خو دادی وینو چې د افغانستان په مرکز او ولایتونو او هم له هیواد بهر کلتوري ټولنې جوړې شوې دي. د همدغو ټولنو په نوبت ادبي غونډې او سیمینارونه جوړیږي. د لیکوالو اثار چاپیږي کره کتنې کیږي او ګډې غونډې او مشاعرې جوړیږي چې دا ټول زموږ د ژبې او ادب په پرمختګ ډیر اغیز لري.

پوښتنه : ستاسو پیغام د یوتکړه او نوښتګر ادیب، شاعر اولیکوال په توګه زموږ ځوانو شاعرانو او لیکوالو ته څه دی؟

ځواب : مطالعه او تل مطالعه .

پوښتنه : مهرباني وکړئ، د افغانستان په اوسني حساسو سیاسي او تاریخي شیبو کې او د اوسني کړکیچنو او تراژیکو حالاتو په اړوند د ادیبانو، شاعرانو اولیکوالو اغیزمن نقش او اصلي رسالت او دندې راته په ګوته کړئ؟

ځواب :

شاعران په زړونو کې د کرکې او کینې پر ځای مینه کري. شاعران موږ ته له ژوند سره د مینې درس راکوي. که ټول خلک له ژوند سره مینه ولري او د کینو پر ځای مینې ته رجوع وکړي موږ به په راتلونکي کې اوسنۍ ستونزې ونه لرو.

- له تاسو ګران او قدرمن وروړعلم ګل سحر څخه ډیره ډیره مننه چې زما پوښتنو ته مو پوره او کره ځوابونه راکړل. ستاسو د بریاوو او بریالیتوبونو په هیله.

- ډیره مننه قدرمن مسعود صاحب چې ماته مو له خپلو خلکو سره د یو ځل بیا خبرو زمینه مساعده کړه تر څو یو څو د زړه خبرې ورسره شریکې کړم او افغان ادب ته د خدمت په لاره کې ستاسې د نه ستړې کیدونکو هلوځلو ستاینه کوم ما له افغان لیکوالو او شاعرانو سره ستاسې مرکې لوستې دي تاسې په دې برخه کې ډیر خدمت کوئ دا کار زموږ د ادب تاریخ په بشپړونه کې هم د قدر وړ کار دی. ستاسې بریالیتوب غواړم .

- ګرانو د ادب مینه والو زه د ښاغلي علم ګل سحر سره د ده د ادبي اثارو په تیره بیا کیسو، داستانونو او ناوولونو په اړه یوه بله مرکه هم لرم هیله من یم که په دې برخه کې پوښتنې او وړاندیزونه لرئ ما ته یې په دغه پته کې راولیږئ:

(a.masoud@hotmail.com)

په ډیردرنښت اوادبي مینه : انجنیرعبدالقادرمسعود